

COLOFON

Lopend Vuur
is een uitgave van:

Te Voet

Vereniging van wandelaars
Voor meer en betere
wandelmogelijkheden

p/a Mr. J. C. Bührmannlaan 25
1244 PE Ankeveen
035 - 6561161

Contributie f 25,00 per jaar
of - 10,00 zonder blad
GIRONUMMER 372685
TE VOET Amsterdam

Medewerkers *Lopend Vuur*

Frits van Ameijde
Pythia Dekker
Klaas Doorgeest
René van Eijk
Rob Wolfs

Redactie adres

Breukinklaan 81
6951 NG Dieren
0313 - 422214

Vormgeving

Montaubanstraat 73
3701 HN Zeist
030 - 6917885

REDACTIONEEL

De redactie had het zo mooi gepland: Lopend Vuur zou in de eerste week van oktober uitkomen, nét voor de voetpadendag van 15 oktober. Helaas komt nummer 3 wat die activiteit betreft als mosterd na de maaltijd. Daar staat tegenover - ziehier ook ons redactionele dilemma - dat u nu kunt lezen waarmee het bestuur druk doende is geweest. En nog druk doende is, zoals bijvoorbeeld met het zoeken naar 'bestuursdieren' die de uittreding van Joost Dijkerman kunnen doen vergeten. Dat zal moeilijk zijn, want Joost nam een héél groot deel van het bestuurswerk voor z'n rekening. En heeft daarvoor helaas z'n tol moeten betalen. In aansluiting daarop: opvallend vaak lezen we in dit nummer oproepen tot actieve inzet; het handjevol mensen dat tot nu toe actieve regio's als Zuid-Holland, Noord-Holland, Gelderland en Overijssel draaiende houdt, kan dat niet alleen blijven doen. Wij doen er dus een schepje bovenop: laat de regio-trekkers niet in de kou staan. Als Te Voet het begrip 'vereniging' inhoud wil geven, zal de actieve kern rugdekking moeten krijgen. En bedenk: actieve inzet hoeft niet per se veel tijd te kosten.

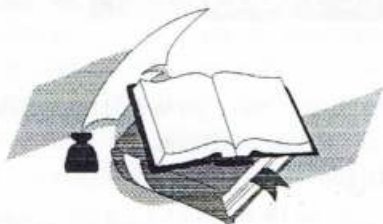
INHOUDSOPGAVE

BESTUURSMEEDEDELINGEN	BLZ.	2
LANDELIJKE COMMISSIES		3
UIT DE REGIO		4
OVER DE GRENS		
- WANDELPADENWET ZWITSERLAND		8
BOEKWERK		
- VOETREIZIGER (GERARD VAN WESTERLOO)		9
LOOPWERK		
- HET ZEVENWoudenPAD		10
DENKWERK		
- NOTA 'OP STAP IN OVERIJSEL'		11
VERWANTE ORGANISATIES		
- NIVON		12

Het bestuur kan terugzien op een eerste verenigingsjaar waarin veel is gebeurd. Na het op de rails zetten van een organisatie-structuur en het opstellen van een beleidsplan is Te Voet begonnen zijn taken van belangenbehartiging en dienstverlening aan wandelaars uit te voeren. In de diverse regio's zijn allerlei activiteiten als kennismakingswandelingen voor leden, uitbrengen van wandelpadenoverzichten, opsporen van knelpunten t.a.v. wandelpaden gestart. Ook door het bestuur en de diverse landelijke commissies zijn diverse activiteiten in gang gezet. Het zijn inmiddels al zoveel zaken dat we ze niet allemaal meer kunnen opsommen.

Enkele hiervan willen we hieronder wel even noemen.

Zwartboek

In het kader van het georganiseerde overleg in het Wandelplatform is de wens geuit om een landelijk overzicht samen te stellen van een groot aantal knelpunten ten aanzien van wandelpaden en hun toegankelijkheid. Dit overzicht zou een soort 'zwartboek' kunnen zijn dat aan de rijksoverheid wordt aangeboden. Zo'n 'zwartboek' met 50 beschreven knelpunten heeft vooral als doel om de verantwoordelijke directies van met name het departement van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij het probleem van de toegankelijkheid zo concreet mogelijk te maken. Vanuit Te Voet is voor dit overzicht een groot aantal knelpunten aangedragen. Ook het steunpunt 'Red Onverharde Paden' heeft voor deze lijst veel knelpunten geïnventariseerd.

Wandelpaden en de A73

Nadat te Voet bezwaar had aangetekend tegen het besluit om de A73-zuid ten oosten van de Maas aan te leggen, heeft Rijkswaterstaat Te Voet laten weten dat zij een algemeen plan tot planologische inpassing van deze weg gaat opstellen. Om de nadelige gevolgen van deze aanleg voor wandelpaden (w.o. het Pieterpad) te kunnen opheffen en/of te beperken is te Voet uitgenodigd om hierover mee te denken en oplossingen aan te dragen. De komende herfst en winter zullen we ons daarover buigen en voorstellen doen om in het smalste deel van ons land voldoende mogelijkheden te behouden of te verkrijgen om rustig te kunnen wandelen.

Motorcrossroute Noord-Brabant

Na de talrijke bezwaren vanuit de natuurbeschermings- en wandelorganisaties (ook van te Voet), wordt op dit moment het tracé van deze 600 km lange motorcrossroute opnieuw bezien. Hopelijk zal daarbij rekening worden gehouden met de talrijke wandelpaden in deze regio. Het blijft volgens ons niettemin onverteerbaar dat deze luide vorm van openluchtrecreatie in het landelijk gebied mogelijk blijft.

Wandelplatform

Te Voet neemt deel aan het Wandelplatform, dat als gespreksplatform dient tussen de overheid en - bijna - alle wandelorganisaties in Nederland. Bij verschillende activiteiten van het wandelplatform is te Voet betrokken. Een daarvan is het opstellen van een uitvoerige notitie over toegankelijkheid van natuurgebieden. Dit naar aanleiding van een nota van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij over dit onderwerp. Deze notitie is in het wandelplatform besproken en daarna als discussiestuk ingebracht op het congres 'Natuur en recreatie, binnendoor en buitenom'.

Samenwerking met anderen

Te Voet wil bij het behartigen van de wandelaarsbelangen zoveel mogelijk samenwerken met andere wandelorganisaties die aan belangenbehartiging doen. Binnen de verschillende regio's wordt er al samengewerkt met lokale organisaties, maar ook met landelijke organisaties als Nemo en Nivon wil Te Voet graag samenwerken. Onlangs heeft er een gesprek tussen Te Voet en Nemo plaatsgevonden waarbij gesproken is over onderlinge samenwerking in het steunpunt 'Red Onverharde Paden'. Beide organisaties staan positief tegenover een nauwe samenwerking en zien het als een 'must' om efficiënt en effectief de belangen te kunnen behartigen. Ook werd het van groot belang gevonden dat het Nivon in de samenwerking betrokken werd. Voor de korte termijn is voorgesteld om een samenwerkingsverband te ontwikkelen onder leiding van een coördinatieteam dat gevormd wordt uit vertegenwoordigers van de genoemde organisaties. Op langere termijn zou wellicht een Steunpunt verder verzelfstandigd kunnen worden in bijvoorbeeld een federatie van deelnemende organisaties. De gesprekken zullen op korte termijn ook voortgezet worden met het Nivon.

Tegenslag

In augustus kregen we het bericht dat de secretaris, Joost Dijkerman, om gezondheidsredenen zijn functie moest neerleggen. Dit is voor het functioneren van Te Voet een fikse tegenslag want Joost Dijkerman was de spil van de Vereniging. Hij vervulde het secretarisschap voor meer dan 200 %. Het bestuur is met spoed bijeengekomen en constateerde dat een dergelijke zware functie moeilijk door één persoon meer vol te houden is. Het werd wenselijk gevonden om de structuur en functioneren van het bestuur eens kritisch te bezien. Voorgesteld is om in de toekomst het zwaartepunt van de werkzaamheden te verleggen naar de regio's en meer samen te werken met verwante organisaties. Er zal een actief kernbestuur moeten komen, bestaande uit voorzitter, secretaris en penningmeester met administratieve ondersteuning. Daarnaast zal er een Algemeen Bestuur moeten zijn met een beleidsbepalende taak en op afstand besturend. Voorop moet daarbij staan dat het Dagelijks Bestuur een goede communicatie met de regio's heeft. Op korte termijn zal voor een opvolging van Joost Dijkerman een nieuwe secretaris gezocht worden. Daarnaast zal gezocht worden naar iemand die een aantal administratieve taken op zich kan nemen.

We wensen Joost veel sterkte en kunnen niet dankbaar genoeg zijn voor zijn bovennormale inzet voor Te Voet.

BELANGENBEHARTIGING

Deze commissie, die in maart jl. voor het eerst vergaderde, bestaat momenteel uit de volgende leden: Eeffien Huizing, Sylvia Borg, Dick Toet, Benno van Aussen en Jan Hogenbirk. Inmiddels is een aantal malen vergaderd en zijn op het gebied van procedures, communicatie en bevoegdheden de nodige zaken uitgewerkt.

Belangrijkste taak van de commissie is echter het opzetten van een zogenaamd actiehandboek, een handboek dat de regio's als leidraad kunnen gebruiken in hun contacten met overheden, waterschappen en grondeigenaren bij de behartiging van belangen van wandelaars. Hoe te voorkomen dat paden verhard worden of zelfs geheel verdwijnen, hoe afgesloten paden (Art. 461) voor wandelaars opengesteld krijgen? Hier ligt inderdaad een belangrijke taak voor Te Voet; voor een groot deel van de leden was immers belangenbehartiging de voornaamste reden om lid te worden.

Na enkele vergaderingen kwam de commissie tot de conclusie, dat het een schier onmogelijke zaak is in korte tijd een deugdelijk actiehandboek te maken. De materie is veel te complex en te veel omvattend. Onze commissie heeft daarom besloten in eerste instantie slechts een beknopte handleiding voor belangenbehartiging te maken. Op basis van ervaringen, die door de commissie zelf en door de regio's wordt opgedaan, kan deze handleiding uitgebreid en verbeterd worden.

Het is de overtuiging van de commissie, dat de materie zo complex is dat het absoluut geboden is in samenwerking met andere organisaties, bijvoorbeeld Nemo en Nivon, de belangenbehartiging verder gestalte te geven en een uitgebreid actiehandboek samen te stellen. Alleen dan kan van de beschikbare kennis en energie optimaal gebruik worden gemaakt. Met beide genoemde verenigingen heeft de commissie inmiddels positieve contacten gehad en het bestuur is adviseerd de samenwerking op zo kort mogelijke termijn vorm te geven.

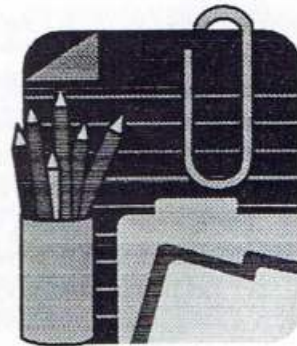
Tot slot: de commissie correspondeert met NS Railinfrabeheer over de gevolgen, die Rail 21 en de aanleg van nieuwe lijnen voor wandelaars kunnen hebben (sluiten kleine overwegen). De commissie heeft verder bij de Gedeputeerde Staten van Noord-Holland bezwaren aangetekend tegen de Startnotitie MER Landinrichting Vechtstreek. De behandeling van deze zaak door de provincie heeft inmiddels de nodige vertraging opgelopen.

Jan Hogenbirk

Land. Comm. Belangenbeh. Jan Hogenbirk Fideliolaan 61 1183 PH Amstelveen 020 - 6453935	Land. Comm. Publiciteit Vladimir Mars Westzaanstraat 37-hs 1013 ND Amsterdam 020 - 6841282
Land. Comm. Dienstverlening Wim de Jong Lange Wal 68 6826 NE Arnhem 026 - 3621209	

DIENSTVERLENING

De werkgroep is inmiddels drie keer bijeen geweest en heeft de nodige energie gestopt in het ontwikkelen van de drie draaiboeken. *Kennismakingswandeling* en *Wandelmaatje* zijn inmiddels klaar en naar de regio-coördinatoren gezonden. We hopen dat we met dit stukje ondersteuning bereiken dat leden onderling meer contact krijgen en meer gaan praten over de doelstellingen van Te Voet. Ieder lid krijgt daartoe de kans tijdens de kennismakingswandeling. Als men het fijn vindt om samen met anderen te wandelen, biedt Te Voet een aantal mogelijkheden om in contact te komen met gelijkgestemden. Maak er gebruik van!

Een regio-coördinator kan dit alles absoluut niet allemaal alleen opzetten en uitwerken maar heeft steun nodig van andere actieve leden. Zij/hij zal je zeer dankbaar zijn als je meehelpt bij de operationalisering. Zwaar vergaderen is daarvoor niet nodig. Kom maar met een leuk voorstel voor een route of help mee nieuwe leden uit te nodigen. Vele handen maken licht werk en: veel is te regelen tijdens een lekkere wandeling! Bij de uitwerking van het derde draaiboek *Wandelpadenarchief*, waar we momenteel nog druk mee bezig zijn, kan de regio-coördinator absoluut niet zonder steun. Het gaat daarbij immers om een forse inventarisatie van alle wandelmogelijkheden in een bepaald gebied. Wij zullen zorgen voor een model (hopelijk snel op schijf). Het model van Noord-Holland is daarbij als voorbeeld gebruikt. Dit oogt uitermate professioneel en is ook goed bruikbaar door de werkgroepen Belangenbehartiging in hun contacten met gemeenten. Het is een mooi visitekaartje!

Om de juiste diensten te ontwikkelen is het belangrijk voor ons te communiceren met de regio's. Daarom hebben wij voor iedere regio nu een vaste contactpersoon. Voor ideeën staan we open. We zijn bereikbaar via de regio-coördinator van je gebied. De namen van hen tref je aan voorin deze Lopend Vuur.

Moet het anders? Kan het beter? Tevreden? Reageer!

Wim de Jong

Regio Gelderland

HELP. We willen in Gelderland nogal veel en de regio is wel erg groot en actief. Daarom is Marleen Koning op zoek naar een tweede regio-coördinator die haar ondersteunt. Hoe de taken worden verdeeld, kan nader worden overlegd. Bel haar voor meer info.

Het onderhouden van contacten met zo'n 200 leden door de gehele provincie is lastig. Er is nog weinig geld beschikbaar, maar we hebben toch besloten om dit jaar minimaal één keer te komen met een regionale nieuwsbrief. Daarin informatie die vooral van belang is voor onze regio en ook concrete verzoeken om hulp bij specifieke projecten. Verzoeken om wandelmaatjes kunnen worden opgenomen (bel Wim de Jong 026-3621209).

Geldgebrek (portokosten) en het later uitkomen van Lopend Vuur heeft er helaas ook voor gezorgd dat we niet iedereen konden informeren over onze tweede Open Dag op 8 oktober. Wel heeft de informatie in vijf kranten gestaan en is het gemeld via Radio Gelderland. Tijdens deze dag boden wij een excursie aan in het prachtige gebied Meinerswijk. Een mooi voorbeeld van natuur vlakbij de stad met prima wandelmogelijkheden. De wijze van beheer kon ons aanspreken: geen verharde wandelpaden met allemaal beperkingen, maar gewoon lekker struinen door gras, zand en modder. Ga er ook eens kijken! Ongeveer 50 personen hebben die dag meer informatie gekregen over Te Voet.

De komende maanden is er iedere keer een kennismakingswandeling georganiseerd voor leden. De data: 18 november en 10 december. Meestal wordt er ongeveer 2 à 3 uur gelopen met een pauze onderweg. Voor iedereen dus goed te doen. Meer info? Jan Altena: 026-4450028 of Wim de Jong: 026-3621209.

Voor leden van buiten de provincie die graag eens met een groepje Gelderland willen verkennen, stelt zich een aantal gidsen beschikbaar. Meer info via Jan van Altena.

De werkgroep Belangenbehartiging is inmiddels geattendeerd op ontwikkelingen in Groesbeek en Achterhoek. Om tot actie te kunnen overgaan is hulp nodig.
Bel Nico Vlasveld: 026 - 3810964.

De werkgroep Publiciteit zoekt ervaren tekstschrijvers voor persberichten en de regionale nieuwsbrief.

Kortom: Het loopt aardig, maar we willen nog meer kunnen doen voor onze leden!!

Regio Noord-Holland

Wandelingen

Na de geslaagde tocht van 23 april over de Beemsterringdijk heeft de regio Noord-Holland van Te Voet plannen om vier wandelingen per jaar te organiseren. Wij willen het nuttige met het aangename verenigen: al wandelend contact houden met de leden uit de regio. Bovendien kunnen belangstellenden kennis maken met Te Voet. Uiteraard zijn ook wandelaars uit de rest van Nederland welkom. De begin- en eindpunten van de wandelingen zijn goed per trein of bus bereikbaar. De volgende wandelingen zijn gepland:

- zondag 19 november: De duinen bij Castricum en Egmond
- zondag 28 januari: Het Gooi vanuit Hilversum
- zondag 21 april: Het eiland Wieringen

Leden in Noord-Holland ontvangen nog aanvullende informatie; u kunt ook bellen met een van de regio-contactpersonen.

Werkgroep Haarlem

In Haarlem is een werkgroepje gestart dat in deze stad en omgeving de wandelmogelijkheden en knelpunten wil inventariseren. Er wordt gestreefd naar zo veel mogelijk samenwerking met andere organisaties. Eén knelpunt is echter het aantal actievelingen; mocht u interesse hebben, neemt u dan contact op met Niko Buiten (adres: Spaarne 49 app. 1.7 2011 CE Haarlem) of met Wouter Kleijn (adres: zie regio-contactpersonen).

Overzicht wandelroutes Noord-Holland

De werkgroep Dienstverlening heeft een overzicht gemaakt van alle wandelroutes in Noord-Holland. Aan de hand van dit overzicht kunt u snel een indruk krijgen wat er over een bepaalde streek verschenen is. Het betreft allerlei routes die beschreven staan in wandelgidsjes of anderszins en die al dan niet gemarkeerd zijn. De prijs bedraagt f 5,00 en het zal verkrijgbaar zijn bij alle wandelingen. Per post bestellen kan ook; u moet dan f 7,50 (f 5,00 + f 2,50 verzendkosten) overmaken op giro 6111956 t.n.v. W.A. Kleijn, Amsterdam o.v.v. Overzicht Wandelroutes.

Regio-contactpersonen

In de regio Noord-Holland zijn vanaf nu drie regio-contactpersonen actief. Deze functioneren tevens als een soort informeel bestuur. U kunt met vragen, opmerkingen en dergelijke terecht bij:

Wouter Kleijn	Wilma van der Linden
Ruyschstraat 94-3	Bosboom Toussaintstr. 36-2
1091 CG Amsterdam	1054 AT Amsterdam
020 - 6944147	020 - 6892265

Fred Triep
Zonhovenstraat 29
1066 MA Amsterdam
020 - 6155502

Regio Noord

Dat we er in de zomervakantie nogal wat leden hadden bijgekregen, was te merken aan de geweldige opkomst voor de wandeling van 24 september in en om de Duurswoudemerheide. Mochten we in juni maar vier mensen begroeten, dit keer waren we maar liefst met ons veertienen. Vijf mensen hadden zich afgemeld, maar wilden een volgende keer graag mee. Dat begint er dus op te lijken.

De wandeling begon met prachtig mooi weer. Open veld, bos en heide wisselden elkaar af evenals de gesprekspartners. Iedereen maakte een praatje met iedereen en zo kenden we elkaar aan het eind van de dag al een beetje beter. Helemaal droog hebben we het niet gehouden. Reden temeer om de dag samen af te sluiten met een drankje. Tijdens de wandeling waren nogal wat vragen naar voren gekomen. We hebben dan ook de gelegenheid te baat genomen om die tijdens de koffie even de revue te laten passeren.

— n aantal van ons bleek graag te willen wandelen, zeker eens per maand. Dat vergt nogal wat zelforganisatie, waarbij de startgroep (intussen viel al even het woord 'bestuurtje') graag ondersteuning wil bieden en zelfs een eerste aanzet. In principe wil iedereen graag gebruik maken van het openbaar vervoer, maar ... in het noorden zijn de oost-west verbindingen op zondag een ramp. Zaterdag blijkt voor de meesten geen goed alternatief. Zodoende zal in het vervolg zoveel mogelijk geprobeerd worden te carpoolen. Liefhebbers voor een wandeling zal gevraagd worden zich zo mogelijk van te voren op te geven. Ook zullen de leden opgeroepen worden knelpunten bij de startgroep te melden. Leden die een wandelmaatje zoeken, kunnen zich melden bij de startgroep. Belangstellenden hiervoor kunnen zich op een lijst laten zetten. Die lijst zal dan toegestuurd worden aan hen die zich hebben opgegeven (uiteraard nadat men daar zelf toestemming voor heeft gegeven).

Voor verdere informatie kan men contact opnemen met:

- Pierre Dudink: 051-1462616
- Brenda Netjes: 058-2159827
- Lineke Withaar: 058-2155492

Regio Overijssel

Gebiedsperspectief Noord-Oost Twente

Te Voet is betrokken bij de ontwikkeling van een recreatief beleid in Noord-Oost Twente. Een goede zaak, omdat een ambtenaar of VV-functionaris bij het begrip 'recreatie' al gauw aan fietstoerisme denkt en plannetjes begint te ontwikkelen om zandpaden om te bouwen tot fietspaden. Het wordt tijd dat men eens gaat beseffen dat de verblijfstijd van een wandelaar in een bepaalde streek langer kan zijn dan van een fietstoerist. Mits er een goed wandelbeleid is en een goed wandelpadennet, kan de wandelaar voor een bepaalde streek ook commercieel interessant zijn. Dan kan dus de VV-directeur ook weer tevreden zijn.

Onttrekking van onverharde weg voorlopig van de baan

In Albergen (gemeente Tubbergen) probeert een familie al jarenlang een gedeelte van de (openbare) Oude Almelseweg te kopen. Volgens de familie onder andere omdat de weg door de gemeente slecht onderhouden wordt; volgens omwonenden voornamelijk omdat de familie de weg gedeeltelijk nodig heeft voor een verbouwing. Op het verzoek om onttrekking van het weggedeelte aan het openbaar verkeer, heeft Te Voet een bezwaarschrift ingediend. Het bezwaarschrift is tijdens een commissievergadering van de gemeenteraad van Tubbergen toegelicht door de regio-secretaris.

Ons standpunt is dat de toegankelijkheid, vooral op langere termijn het beste gewaarborgd is als een weg openbaar, dus eigendom van de overheid is. De gemeente van Tubbergen heeft inmiddels besloten de weg niet aan de openbaarheid te onttrekken. De zaak is daarmee nog niet ten einde, omdat de familie in beroep is gegaan bij Gedeputeerde Staten. Wordt vervolgd dus.

De moraal van dit verhaal is dat je er goed aan doet om te reageren, als er in je woonomgeving wandelaarsbelangen worden aangetast. Meld dit in iedere geval aan het regiobestuur. Het geeft Te Voet de kans zich te profileren als belangenbehartiger van de wandelaar.

Regio Zuid-Holland

De activiteiten van Te Voet in Zuid-Holland beginnen steeds meer vorm te krijgen. Route-overzicht en kennismakingswandelingen zijn nu 'lopende' activiteiten geworden. De komende maanden willen wij publiciteit en belangenbehartiging meer aandacht geven. Voor het slagen hiervan is wel de inzet van meer (actieve) leden nodig (zie de oproepen hieronder). Vermeldenswaard zijn verder de navolgende activiteiten van het regiobestuur:

- Zondag 25 juni wandelden 15 (aspirant)leden in de omgeving van Haastrecht langs bijna vergeten kaden en tiendwegen. Op een zonnig terras werd onder het genot van een koel drankje de doelstelling van de vereniging besproken. Al met al een heel geslaagde dag. Ook op zondag 24 september maakten een tiental (nieuwe) leden een kennismakingswandeling; deze keer werd gewandeld in het vogelrijke Delfland.

- Er zijn contacten geweest van het regiobestuur met de provinciale VVV en met de SLAW om goed zicht te krijgen op de problematiek rond voetpaden en om te bezien hoe wij een actieve rol kunnen en moeten spelen om te komen tot optimale wandelmogelijkheden.
- Er is een eerste inventarisatie gemaakt van knelpunten in Zuidhollandse voetpaden en wandelroutes. Dit knelpuntenoverzicht is aan het hoofdbestuur toegezonden, die dit meeneemt in overleg met bestuurders (wandelplatform).
- Er is hard gewerkt aan de voorbereiding van twee wandelingen voor de voetpadendag 1995.

Voetpadendag 1995

Op de Voetpadendag 1995 (zondag 15 oktober) werden in de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht overal door diverse verenigingen en instellingen wandelingen georganiseerd met als thema: wandelen op de grens van stad en land. De doelstelling was om het 'voetpad' onder de aandacht van het publiek en de bestuurders te brengen. Enerzijds zal gewezen worden op knelpunten en bedreigingen, anderzijds zullen zoveel mogelijk onbekende voetpaden met verrassende elementen in de wandelingen worden opgenomen. Regio Zuid-Holland van Te Voet heeft twee succesvolle wandelingen verzorgd:

• Rondwandeling Midden-Delfland/Vlietlanden

Wandeling vanuit de nieuwbouwwijken van Delft naar het vogelrijke Midden-Delfland langs onverharde kaden, door de weilanden en langs het boezemgebied de Vlietlanden, maar ook over het zandlichaam van een toekomstige snelweg. Aan deze wandeling kon onder begeleiding worden deelgenomen of op individuele basis. Voor de begeleide wandeling waren 40 belangstellenden en daarnaast werden nog ruim twintig routebeschrijvingen verkocht aan mensen die individueel deze route wilden lopen.

• Trajectwandeling Zuidhollands riviereengebied van Dordrecht naar Slikkerveer

Deze wandeling voerde door de oude monumentale binnenstad van Dordrecht naar Zwijndrecht met een magnifiek uitzicht over de Oude Maas op Dordrecht. Vervolgens via Hendrik Ido Ambacht en Alblasserdam naar het open weidegebied van de Alblasserwaard en de molens van Kinderdijk. Ook aan deze wandeling kon zowel in groepsverband als op individuele basis worden deelgenomen. Voor de begeleide wandeling meldden zich 13 mensen en daarnaast werden nog zo'n vijftwintig routebeschrijvingen verkocht aan individuele wandelaars.

Het was op deze 15e oktober ideaal wandelweer; voor de wandeling vanuit Dordrecht was het jammer dat juist op deze dag het treinverkeer rond Dordrecht volledig was stilgelegd in verband met werkzaamheden aan de spoorbaan, waardoor de bereikbaarheid verre van optimaal was.

Vacatures voor actieve leden

De regio zoekt enthousiaste leden voor het verder uitbouwen van de activiteiten van Te Voet in Zuid-Holland:

• Publiciteit

Mensen die bereid zijn in hun eigen woonplaats en omgeving folders te verspreiden bij VVV, bibliotheek, buitensportzaak, boek- en kaartenwinkel en bezoekerscentrum. En bereid zijn de folders daar regelmatig aan te vullen.

• Belangenbehartiging

Zuid-Holland is veel te groot om te kunnen overzien. Daarom willen we per grotere plaats in Zuid-Holland werkgroepen van vier of vijf mensen oprichten die in hun eigen omgeving, waar zij meestal ook goed bekend zijn, opkomen voor de belangen van wandelaars. Te denken valt aan het volgen van bestemmings- en herinrichtingsplannen, inventariseren van knelpunten, opbouwen van een netwerk met verwante organisaties (natuur/milieu), leggen van contacten met de pers, politiek en bestuur. Wij zoeken zowel mensen die nieuwe werkgroepen willen opstarten als mensen die reeds bestaande groepen willen versterken. Ondersteuning vanuit bestaande groepen is altijd mogelijk. Informatie en/of aanmelden bij Jan Rijnsburger of Ger Vries.

Tiendweg Haastrecht - Oudewater

Enkele leden hebben hun verontrusting uitgesproken over de werkzaamheden die momenteel plaatsvinden aan de tiendweg Haastrecht - Oudewater. Wij kunnen hen echter geruststellen; deze werkzaamheden betekenen niet dat deze tiendweg in een fietspad wordt omgezet of anderszins wordt verhard. Het veenlichaam van de tiendweg werd met de jaren steeds verder aan-gevretten door het water; de weg dreigde zo hier en daar geheel te verdwijnen. Nu heeft de Heidemaatschappij opdracht de weg te herstellen; dat gebeurt door de gaten en oevers te verstevigen met grof puin, wat met groot materieel wordt opgebracht. Momenteel is het wandelen over de tiendweg niet aan te raden, maar het ongemak is tijdelijk en wij hopen hier volgend jaar weer een prachtige wandeling te kunnen maken.

Regio Utrecht

Na ruim $\frac{3}{4}$ jaar komt er toch wat structuur in de gang van zaken. Verschillende werkgroepen hebben een aantal zaken in gang gezet, zoals bijvoorbeeld:

- het wandelroute overzicht.
- de regionale contactdagen.
- 'wandelmaatjes' project.
- knelpunten inventarisatie.

De volgende data voor de regiobijeenkomsten zijn 13 november en 18 december 1995. Op de bijeenkomst van 13 november worden de data voor de bijeenkomsten in 1996 vastgesteld en die zullen in het eerstkomende nummer van 'Lopend Vuur' vermeld worden. Iedereen kan deze data in de agenda opnemen en heeft dus ook de kans om de bijeenkomsten bij te wonen. De bijeenkomsten vinden plaats bij de coördinator thuis, aanvang 20.00 einde 22.00 uur. Na de totstandkoming van het wandelroute overzicht, is dit -in goed overleg- samen met de overzichten van de regio's Gelderland en Zuid-Holland naar verschillende uitgevers gestuurd, met het vriendelijke verzoek om aan de totstandkoming van de actuele overzichten mee te werken.

De Utrechtse regionale contactdagen zijn op 15 en 16 juli 1995 gehouden. Er was gekozen voor twee dagen omdat er meer mensen op zondag dan op zaterdag bereikt kunnen worden. Voor de regio Utrecht ging dit niet op. Het was gezellig op zondag, maar de aanloop was op zaterdag veel groter. Er zijn op beide dagen circa 10 nieuwe leden bijgekomen. Veel inwoners van Leersum en omgeving zijn naar aanleiding van de publiciteit even aangekomen om de wandelroute te halen, terwijl ook het wandelroute overzicht gretig aftrek vond.

Het organiseren van een contactdag bleek niet eenvoudig. De vragen die zich bij het organiseren ervan voordoen zijn onder andere :

- welke wandeling
- waar gaan we zitten
- wat bieden we extra voor de leden
- wie moet er voor de publiciteit benaderd worden

Waar bleek na een gesprek met SBB en de heer Webber, beheerder van het Leersumseveld, niet zo moeilijk. Leersum dus. Voor het onderkomen dichtbij het Leersumseveld en gemakkelijk bereikbaar per Openbaar Vervoer en eventueel 'er fiets of auto viel de keus op 'Restaurant Darthuizen' dat gratis een zaal beschikbaar stelde en ons de gelegenheid bood daar twee dagen te zitten. Met geen andere belofte dan 'ik weet absoluut niet hoeveel mensen er op deze dag afkomen, circa 10 tot 20 per dag'.

Extra was de rondleiding op zaterdag door de heer Webber die de aandacht vestigde op flora, fauna en het ontstaan van het veld. Een onderdeel van de beschreven wandeling door het Leersumseveld en de omringende bossen. Voor de leden gratis maar niet leden betaalden het gewone tarief. Voor de nieuwsgierige wandelaars op zondag waren de in het Leersumseveld aanwezige leden van de 'Vogelwacht Driebergen' bereid om een toelichting te geven.

De laatste vraag heeft betrekking op de publiciteit. Ook de landelijke publiciteitscommissie had hier nog geen draaiboek voor ontwikkeld. Voor namen en adressen moest eerst het 'Handboek voor de Pers' geraadpleegd worden. Deze zoektocht leverde wel 26 adressen op. Van huis-aan-huisbladen en kabelkranten tot aan de landelijke couranten en van de regionale radio- en televisiestations tot aan het NOB toe. Dit leverde twee radio-interviews op en een aantal berichten in couranten en op de televisie.

De ervaring heeft geleerd dat je zo'n dag het beste met circa 4 - 8 mensen kunt opzetten. Op de dag zelf zijn er minimaal 2 mensen op de stand nodig.

Het is al met al veel werk en dankzij het persbericht en de ideeën die door de regio 'Zuid - Holland' zijn aangedragen zal het in 1996 weer een leuke uitdaging vormen om een 'Utrechtse regionale open dag' te houden waarvoor de leden natuurlijk weer van harte zullen worden uitgenodigd. De datum voor deze dag is op dit moment reeds vastgesteld op **31 maart 1996**. Op de bijeenkomst van 13 november 1995 zullen we het beginpunt van deze wandeling vaststellen. Leden met mooie ideeën kunnen dit dan ook nog kenbaar maken bij de regiocoördinator.

Aan de 'Landelijke Voetpaden dagen' heeft de 'regio Utrecht' helaas door een communicatie storing tussen Nemo en Nico niet deelgenomen. Maar we zetten dit punt in 1996 gewoon weer op de agenda.

Enquête

Op de enquête die tot doel had om behoefte aan wandelmaatjes te inventariseren kwam veel reactie. Aan de hand van criteria zijn de wandelgroepjes samengesteld. Hierbij is rekening gehouden met de voorkeursdag en het aantal kilometers. Een persoon uit de groep fungeert voor de eerste wandeling als organisator. Daarna kan de groep op eigen benen verder lopen. Een bescheiden begin om wandelmaatjes binnen 'Te Voet' bij elkaar te brengen en zo de onderlinge band te verstevigen. Het is mogelijk dat een groep niet aan de verwachting voldoet. Het idee is om de groepjes eerst maar eens te laten starten, bijschaven in onderling overleg kan altijd later nog. Voor een juist beeld zijn de 5 gevormde groepen hieronder in het kort vermeld.

- woensdag 15 - 20 km
- donderdag 15 - 20 km
- zaterdag 15 - 20 km en 20 - 30 km
- zondag 15 - 20 km

Nieuwe leden die de enquête van Joy niet gekregen hebben, kunnen die bij haar opvragen, telefoon 0346 - 571379.

Oproep

Eén van de activiteiten is het inventariseren van knelpunten. Een onderdeel van deze inventarisatie is het nieuw te vormen natuurgebied Noorderpark. De plannen voor dit park bevatten leuke dingen voor lange afstand fietsers en korte afstand wandelaars (een paar nieuwe wandelparkjes ten noorden van Utrecht). Voor de lange en middellange afstandswandelaars gaan de wandelmogelijkheden achteruit, zo verdwijnen twee gras-wandelpaden op belangrijke wandelroutes onder fietspad-asfalt. Dit plan willen we met alternatieven onder de aandacht van de planners brengen. Zij hebben ons verzekerd dat gefundeerde planwijzigingen binnen het budget mogelijk zijn. Voor een beloopbare planvorming van zowel stad als land zoeken we enthousiaste leden van 'Te Voet' die de volgende zaken na een inventarisatie bij Ineke melden :

1. Knelpunten in 'Noorderpark' en 'Leidsche Rijn' te voet te inventariseren en alternatieven te ontdekken.
2. Knelpunten in de gehele provincie Utrecht in lange, middellange en korte wandelroutes.

Als u toch regelmatig wandelt, bel Ineke Thierauf, tel. 030-2730658 of mail i.thierauf@bv.ruu.nl, en vertel haar welk stuk van de provincie u wilt doorkruisen en vraag om knelpuntenformulieren. Hulp bij de verwerking van de knelpunteninventarisatie is ook van harte welkom.

Overijssel Gé Westgeest Ganzenmarkt 22 7631 EN Ootmarsum 0546 - 693351	Gelderland Marleen Koning Laan v Presikhaaf 48-2 6826 CK Arnhem 026 - 3615439	Utrecht Nico Hoogerbrug Barmsijs 37 3435 BM Nieuwegein 030 - 6040722
Noord-Holland Wouter Kleijn Ruyschstraat 94-III 1091 CG Amsterdam 020 - 6944147	Zuid-Holland Ger Vries Sperwerstraat 16 3334 AL Zwijndrecht 078 - 6120183	Jan Rijsburger Straat van Ormoes 119 2622 KD Delft 015 - 2622231
Zeeland Pieter Porrey Nieuwe Haven 19-21 4331 JX Middelburg 0118 - 640942	Noord-Brabant en Limburg Henri Vossen Groensteeg 4 5261 LD Vught 0411 - 602174	

Wandelpadenwet Zwitserland

Inventarisatie van paden

De Zwitserse Bondsregering heeft in 1987 een wandelpadenwet aangenomen: het 'Bundesgesetz für Fuss- und Wanderwege' (FWG). Dergelijke wetgeving is uniek in Europa en komt voort uit landelijke bezorgdheid onder bevolking en politiek over de status van het padennet. Ook het economisch belang van het net was een stimulans om tot wetgeving over te gaan. De wet schrijft voor dat het bestaande netwerk van voet- en wandelpaden voor de toekomst moet worden vastgelegd en beschermd.

Door het aannemen van de wet werden de 26 kantons verplicht om binnen drie jaar alle voet- en wandelpaden te inventariseren. Ter verduidelijking: voetpaden hebben een verkeers- en verbindingsfunctie, wandelpaden zijn er primair voor de recreatie. Inmiddels is deze inventarisatie in alle kantons achter de rug en heeft ook een belangenafweging (b.v. landbouw, natuurbescherming) plaatsgevonden. Dit heeft geleid tot een selectie van voet- en wandelpaden.

Wandelpadenplan

De geselecteerde paden zijn per kanton in een wandelpadenplan - Inventarplan für Fuss- und Wanderwege - vastgelegd. Bij de voorbereiding van deze plannen hebben de kantons nauw samengewerkt met de kantonale secties van de SAW (Schweizerische Arbeitsgemeinschaft für Wanderwege). Volgens de wet zijn het kanton en de betrokken gemeenten verplicht om de aangewezen paden voor de wandelaar/voetganger toegankelijk te maken en te handhaven. Dit laatste wil zeggen: in de staat zoals nauwkeurig omschreven in het wandelpadenplan (alle paden zijn op details gecatalogiseerd). Indien een pad wordt verhard of permanent wordt afgesloten, heeft men de wettelijke plicht om een alternatief pad te realiseren. Dit alternatief moet kwalitatief gelijkwaardig zijn aan het vroegere pad.

In iedere gemeente heeft het kantonale wandelpadenplan een inspraakprocedure doorlopen, wat kon leiden tot (lokale) aanpassingen in het plan. Is het plan eenmaal vastgesteld (zoals nu in de meeste kantons is gebeurd), dan start de uitvoeringsfase. Dit betekent dat het netwerk door gemeenten en de SAW-secties toegankelijk wordt gemaakt en van uniforme bewegwijzering wordt voorzien.

Ook deze uitvoeringsfase is in de wet geregeld!

Kantons en gemeenten werken nu bovendien aan de ruimtelijke vertaling van het 'Inventarplan'. Hiervoor bestaat echter geen standaardprocedure, omdat de ruimtelijke ordening per kanton verschillend is georganiseerd. In Graubünden wordt de recreatieve functie van de betrokken paden in een soort bestemmingsplan (Orts-/Zonenplan) opgenomen, over het algemeen onder de noemer 'recreatief medegebruik voor wandelen'. Indien nodig kan op basis hiervan de toegankelijkheid van een pad worden afgedwongen, ook als het om particulier eigendom gaat. Dit afdwingen komt in de praktijk nauwelijks voor. Veel paden zijn al voor het wandelen opengesteld op basis van het gewoonterecht. Betrokken landeigenaren hebben zelfs vaak belang bij het (wandel-)toerisme.

Een voorbeeld?

Het is niet de intentie van deze bijdrage om het belang van vergelijkbare wetgeving in Nederland aan te tonen. Men kan zelfs de vraag stellen of het toeristisch-recreatieve belang van het Nederlandse wandelpadennet (LAW's, andere routes) zo'n inspanning rechtvaardigt. Daarnaast wordt in Nederland het wandelbelang nog niet zo algemeen gedragen als in Zwitserland. Wel komen in ons land de laatste jaren vele initiatieven voor behoud van wandelmogelijkheden van de grond, zowel particulier als van de overheid. Ook de wettelijke instrumenten zijn er, zij het versnipperd. Deze bijdrage toont aan hoe een krachtige wandellobby, gekenmerkt door hechte samenwerking kan leiden tot een effectieve ontwikkeling en inzet van middelen. Wellicht een voorbeeld.

Rutger Burgers

BOEKBESPREKING

Voetreiziger Gerard van Westerloo
Amsterdam De Bezige Bij 1993

'Het heerlijke van wandelen, begrijp ik, is dat er allerlei halve gedachten en vage beelden naar boven komen, die daar nooit lang blijven en die even onbestemd weer verdwijnen als ze zijn verschenen.'

Een uitspraak van een niet-wandelaar die 1200 kilometer door Nederland liep, van Haarlem naar Amsterdam, via Stavoren, Doetinchem, Terneuzen, Eijscden en Helmond. Gerard van Westerloo ging in het voorjaar van 1991 op zoek naar landelijk Nederland en deed daar verslag van in Vrij Nederland. Het idee kwam voort uit een boek van Jacob van Lennep, die, toen zijn studententijd erop zat, samen met een vriend eenzelfde voettocht maakte. Dat was in 1823. In 1993 werden de artikelen gebundeld, na het bij- en herlopen van enkele stukken kwam het boek uit:

Voetreiziger. Verslag van een tocht door Nederland.

Van Westerloo ging op pad om het niet-steedse Nederland te zien en - vooral - mee te maken. Daartoe praatte hij met veel mensen die hij tegenkwam of van wie hij hoorde praten. Boeren, vissers, geestelijken, natuurbeschermers, een enkele burgemeester en markante figuren zoals de zonderling van Loosbroek. Door het ongedwongene en het spontane van de toevallige ontmoeting ontstaan er interessante en leuke gesprekken, die tekenend zijn voor het leven buiten de grote stad. Van Westerloo komt in zijn boek met een Nederland aanzetten dat uitermate vriendelijk is. Het herkent in de wandelaar niet de toerist, waar bij voorbeeld de waddeneilanden zo afhankelijk van zijn en waarop een enkele keer wordt afgegeven, zoals door de boer op Schiermonnikoog die geen kampeerboerderij wil maken van zijn veestallen en het 'oude' Schier teloor heeft zien gaan. Van Westerloo schetst het Nederland van de wandelaar. En wel op zo'n manier dat je voeten beginnen te jeuken en je schouders smeken om je rugzak om dat Nederland ook te gaan ontdekken. Drie maanden weg om je eigen land te ontdekken, maar dan wel buiten het toeristenseizoen, zodat je Nederland ook echt leert kennen. En dat beeld is meestal opbeurend, bijvoorbeeld als Van Westerloo vertelt dat het met de auto-overlast reuze meevalt, maar soms ook somber.

Vreemd, het toerisme. Ooit is er iemand in Oudemirdum gekomen die dacht, leuk hier. Authentiek! Die ene zei het tegen een ander. Die weer tegen een derde. De vierde dacht, ik wil er best een nachtje blijven. De vijfde knoopte daar een weekend aan vast. De honderdste kocht een huisje. En toen de duizendste dat ook gedaan had was er van de reden waarom de eerste het leuk vond niets meer over.'

De kracht van het boek is dat het geen wandelboek is. Het wandelen is geen doel op zichzelf; Van Westerloo gaat niet op pad voor het afzien, of voor dat ene mooie uitzicht, hij gaat op zoek naar het Nederland dat hij niet kent. Als buitenstaander, die hij als stadsmens in wezen ook is, tekent hij gesprekken, personen, landschappen op en laat zien wat de mensen bezighoudt. Dat was ook precies wat hij wilde: 'Ik heb me voorgenomen om niet te zeuren over blaren, dorst, vermoeid-

heid, of warmte, om mensen niet lastig te vallen met het feit dat ik toevallig op m'n benen wil gaan lopen', zoals Van Westerloo in een interview met Op Lemen Voeten (1991/3) zegt. Wat hij niet zag in de wandelliteratuur was het feit dat je ook mensen kunt ontmoeten en met ze praten, in plaats van alleen door de natuur lopen en daar vervolgens een onleesbaar boek over schrijven. In dat doel is Van Westerloo geslaagd. Voetreiziger is een zeer leesbaar en boeiend boek, dat past in de traditie van Theroux, die eenzelfde soort boeken schreef over China, de Pacific en Groot-Brittannië. Theroux koos voor die gebieden respectievelijk de trein, de kano en de wandelschoenen, maar bleef in Groot-Brittannië wel langs de kust lopen. Van Westerloo deed heel Nederland en uit het boek valt te concluderen dat ons kleine, overzichtelijke land het beste te voet te verkennen is.

Voetreiziger is een boek dat nodig was, maar het roept gelijk de vraag op naar een ander boek dat er nog niet is: het 'echte' wandelboek over Nederland. De wandelboeken die Van Westerloo liever niet leest, omdat ze vaak zo slecht geschreven zijn.

'Het Nederland van nu is er niet op gebouwd om langer dan tien minuten zelfstandig over gras te lopen. Er zijn routes, zeker. Maar daarbuiten valt het avontuur niet aan te raden.'

Hoe aannemelijk de uitspraak ook klinkt, ze verdient het een weerwoord te krijgen.

Jeroen de Jong

HET ZEVENWoudenPAD

AFWISSELING	ZEER GOED
ONVERHARD - VERHARD	MATIG
ROUTEBSCHRIJVING	GOED
BEWEGWIJZERING	ONVOLDOENDE
AANTREKKELIJKE PLEISTERPLAATSEN	VOLDOENDE
AARDIGE DORPEN/STEDELIJK SCHOON	MATIG

ALGEMENE INDRUK

EEN AFWISSELENDE TOCHT DOOR EEN NIET-TOERISTISCH STUK VAN FRIESLAND

CIJFER 7

Begin augustus trek ik bepak en bezakt naar het noorden om de nieuwe versie van het Zevenwoudenpad te lopen.

Het boekje belooft veel wisselend landschap.

De bus die mij in Lauwersoog afzet heeft meer passagiers voor Schiermonnikoog dan voor het pad: ik ben de enige. Na de sluisen vind ik een rood-witte markering, die mij de weg wijst naar de dijk. Ik mag kiezen uit twee varianten: over of langs de zeedijk. Over de zeedijk belooft men mij schitterende vergezichten, maar ik moet mij dan wel met rugzak, tent enz. over een fiks aantal hekken hijsen. Onderlangs de zeedijk biedt meer doorwandelen, doch minder mooi weggijken.

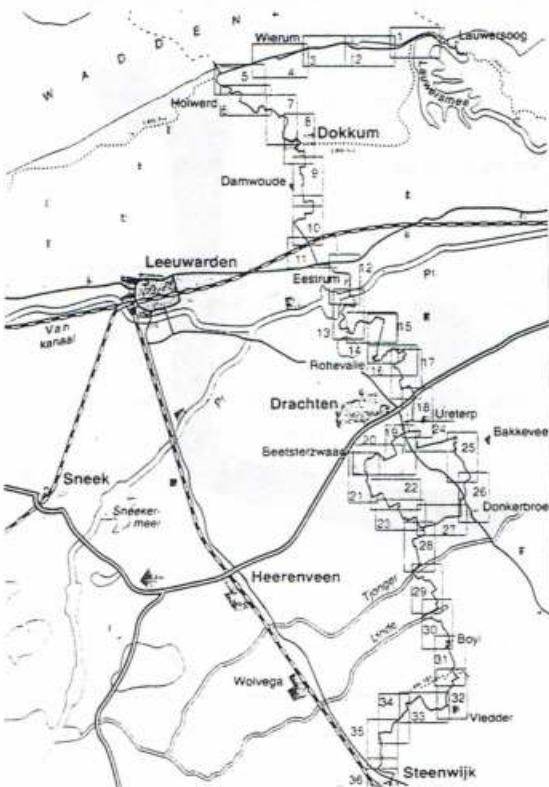
Ik besluit het voorzichtig aan te doen en de eerste dag onderlangs te gaan. Tenslotte is het toch minder koel dan voorspeld en ik voel iets schrijnends op de hiel. Als ik na de eerste korte etappe mijn tent opzet in Moddergat twijfel ik: het lijkt me mooier op de dijk. Bovendien is daar meer wind en in de zomer van '95 is dat nooit weg.

De rechterhiel stevig beplakt ga ik de volgende dag op weg naar Holwerd. En het is waar: het uitzicht is magnifiek. Wel krijg ik een schot kunstmesthagel, maar dat leed is snel geleden. Ik geniet van het wad en het wijdse polderlandschap. Holwerd blijkt een heel leuk plaatsje waar de Ameland-gangers langsrazen. Ik verbaas mij over het aantal Belgen, Fransen en Italianen hier in het noorden.

De derde dag leidt mij naar het oude Dokkum. Hier zijn de meeste wegen verhard. Ik kom echter nauwelijks verkeer tegen. In de nog immer toenemende warmte is een schaduwrijk plekje in dit gebied vrijwel niet te vinden. Het bruggetje over de Hantumervaart is zeer welkom en idyllisch. Dokkum is een aardig stadje. Het is het hoogtepunt van stedelijk schoon op de route.

De beschrijving van de route is uitstekend. En dat is maar goed ook, want de bewegwijzering laat het telkens meer afweten. Helaas zijn niet alle cafés vermeld. Ook blijkt een van de vermelde campings op een andere plek te zijn. Het maakte de ene dag wat korter en de andere wat langer. Precies halverwege de route ligt de kaasboerderij van de initiatiefnemer van dit pad. Ik verheug mij al op zijn boeren-camping en de mogelijkheid mijn kritiek over de bewegwijzering te kunnen spuien. In Houtgehage aangekomen is er van de kaasboerderij niet veel meer over en de camping is alleen maar te bereiken, omdat ik volgens het boekje weet dat hij er is. Ik ben dan ook de enige kampeerder die dag en de boer laat zich pas de volgende morgen bij mijn vertrek zien. Aan de bewegwijzering wordt gewerkt. En inderdaad: het rood-wit neemt in kwaliteit en kwantiteit toe. Het aantal onverharde paden neemt ook toe en dat is prettig, want ik was al dat asfalt wel een beetje zat. Ureterp is niet in de route opgenomen, maar ik moet het dorp toch aandoen, want de plaatsen langs de route worden zeldzaam en ik moet toch eten. De volgende camping bij Wijnjewoude ligt werkelijk schitterend. Helaas blij ik niet met alles rekening te hebben gehouden. Voor dit terrein moet ik een kampeerbewijs hebben en ik ben niet van alles en iedereen lid en heb derhalve geen kampeerbewijs. Dan maar illegaal. De volgende morgen ga ik vroeg op stap: de hitte. De Duurswouderheide is heel mooi in de morgenzon met zijn prachtige schittering over de vennetjes. Dit is één van de hoogtepunten van de tocht. Maar die dag staat mij nog iets fraais te wachten: het Diaconieveen. Dit veen is waarschijnlijk een zgn. pingo-ruïne, die met veen is dichtgegroeid. Mijn volgende pleisterplaats is een camping aan de rand van dit veen. Het uitzicht vanuit de tent is prachtig. Ik geniet, maar de strijd tegen de hitte valt mij steeds zwaarder. De volgende dag geef ik bij Boyl de strijd tegen de hitte op. De laatste 25 kilometer houd ik in petto voor een dagtocht.

René van Eijk

NOTA OP STAP IN OVERIJSEL

Onlangs is door de Provincie Overijssel een nota vastgesteld met als titel 'Op stap in Overijssel'. Wij hadden naar aanleiding hiervan een gesprek met Jaap Dijkstra en Jan van Oene. Jaap Dijkstra is gedeputeerde voor de PvdA en beheert een brede portefeuille, waarin ook recreatie en toerisme zijn opgenomen. Jan van Oene is binnen de provincie werkzaam als beleidsmedewerker van het Bureau Recreatie en Toerisme en als zodanig opsteller van deze nota. Hoewel beiden zeggen enthousiaste fietsers te zijn, stellen zij de laatste jaren ook persoonlijk steeds meer de waarde van het wandelen als recreatieve bezigheid te hebben ontdekt.

Waarom deze nota

De heren Dijkstra en van Oene stellen, dat de provincie al jaren bezig is de actieve vrijetijdsbesteding te stimuleren. Zo is de afgelopen jaren grote aandacht besteed aan de bevordering van het fietsen en het kanoën. Het werd volgens hen hoog tijd nu te proberen het wandelen sterk in de belangstelling te brengen.

"Met deze nota proberen wij", aldus gedeputeerde Dijkstra, "een dubbele doelstelling na te streven. In de eerste plaats willen we zowel binnen als buiten ons eigen ambtelijk apparaat de discussie op gang brengen over de vraag, hoe het wandelaanbod binnen de provincie kan worden uitgebreid en gedifferentieerd.

Er is op dit terrein nog erg veel binnen onze provincie mogelijk. Tegelijkertijd willen wij door deze nota anderen enthousiast maken voor het wandelen als belangrijke recreatieve activiteit, die onze inzet waard is."

Deze doelstelling komt dan ook terug in de voornaamste conclusies en aanbevelingen zoals die in de nota en tijdens het interview door de heren Dijkstra en van Oene worden geformuleerd. Dijkstra en van Oene stellen dan ook: "Overijssel is een mooie provincie met veel natuur en cultuur; er is in het verleden al heel veel gebeurd om de mogelijkheden tot wandelen te benutten, maar er kan nog veel meer gebeuren om deze uit te breiden". Hierbij denken zij in de eerste plaats aan uitbreiding van het aantal lange-afstandsroutes, regioroutes, NS-wandelroutes, kuierroutes en andere dagwandelingen. Het aanbod van de korte routes (de lokale ommetjes) achten zij voldoende in aantal. Wél wordt het voorstel gedaan te onderzoeken in hoeverre in bepaalde regio's een aantal van deze lokale routes tot een soort netwerk kan worden vervlochten. Hierdoor kunnen nieuwe

regionale paden ontstaan. Dit zal volgens Jan van Oene zeker niet overal in Overijssel kunnen, en een en ander zal een kwestie van lange adem zijn. Hij denkt, dat hierbij aanvankelijk het beste kan worden uitgegaan van het opzetten van een experiment in een bepaalde proefregio.

Een tweede belangrijke aanbeveling uit het rapport is het geven van meer bekendheid aan de wandelmogelijkheden binnen de provincie door middel van het uitgeven van overzichtskaarten en boekjes met daarin een overzicht van de diverse wandelmogelijkheden. Jan van Oene kan op dit moment nog niet zeggen, hoe een dergelijke kaart eruit zal komen te zien. Jan van Oene: "We kunnen nu nog niet zeggen, of er één kaart zal komen waarop de diverse wandelmogelijkheden zeer globaal worden vermeld, of dat er een aantal detailkaarten zal verschijnen waarop de diverse paden minutieus staan ingetekend." Jaap Dijkstra: "Ook is het de vraag, of wij zelf zo'n kaart moeten uitbrengen of dat wij proberen bestaande commerciële ondernemingen hiervoor te interesseren. In eerste instantie denken wij wel aan dit laatste; slechts in geval in dit opzicht een gat in de markt blijft liggen, zouden wij er zelf in kunnen springen."

Welke middelen heeft de provincie?

Op de vraag, welke middelen de provincie ter beschikking staan om bepaalde ontwikkelingen te sturen, antwoorden Jaap Dijkstra en Jan van Oene: "De provincie beschikt over een aantal financiële middelen. Daarnaast kan er met behulp van de nieuwe rijksregelingen de helpende hand worden geboden om bruggetjes over water aan te brengen of klaphekjes bij weilanden. In een aantal gevallen kan een boer geld worden gegeven om zodoende de afrastering langs een weiland bijvoorbeeld een meter te laten opschuiven, waardoor er een breder pad voor de wandelaar ontstaat. Zo zijn er nog meer voorbeelden te noemen.

Voor alles is het echter een kwestie van goed overleg en verder van overtuigen en het vertrouwen kweken van de betrokken partijen, zoals bijvoorbeeld grondeigenaren. Hierbij is het uiteindelijke gedrag van de wandelaar van doorslaggevend belang, of een boer blijft meewerken. Gelukkig is deze wandelaar er zich over het algemeen goed van bewust, dat hij als het ware op het land van iemand 'te gast' is en hij gedraagt er zich dan ook gelukkig meestal zo naar. Zonder dit overleg en dit vertrouwen kun je het - zeker - als provincie wel vergeten."

Samenwerken in een netwerk

Jan van Oenen tekent aan dat het voor de provincie erg belangrijk is om over een netwerk te kunnen beschikken van personen en instanties. Van Oene: "Het is erg belangrijk, dat je overal in de provincie je mensen hebt zitten, die je vanuit hun bekendheid met de lokale situatie kunnen helpen met de realisering van je doelstellingen". Hierbij sluit hij de georganiseerde wandelaar zeker niet uit. Het is dan eigenlijk volgens hem en Jaap Dijkstra niet eens zo interessant, of het iemand van Te Voet, Nemo, het Nivon of de Stichting LAW is. Overigens is de nota in nauw overleg tot stand gekomen met de drie Overijsselse Recreatie Samenwerkingsverbanden (hierin hebben zich voornamelijk gemeenten in een regio verenigd), de Provinciale VVV en - voor de inbreng van de wandelaar en de NS - de Stichting LAW. Bij de realisering van het actieplan van de nota 'Op stap in Overijssel' denken Dijkstra en van Oene een vier- à vijftal jaren nodig te hebben. Jan van Oene denkt bij de uitwerking en de realisatie gebruik te gaan maken van regionale werkgroepen, waarin zeker vertegenwoordigers van het betrokken Recreatie Samenwerkingsverband en van het Provinciaal Bureau voor Toerisme (de provinciale VVV) zitting zullen hebben. Hopelijk zal - mede door de inbreng van de wandelaar - hierdoor in Overijssel een goed wandelklimaat gaan ontstaan.

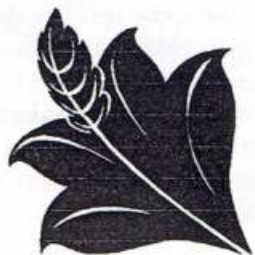
Frits van Ameijde

NIVON

Natuur en cultuur

Het NIVON (Nederlands Instituut voor Volksontwikkeling en Natuurvriendenwerk) was een van de eerste organisaties in Nederland die zich bezighield met het maken van lange-afstand-wandelpaden. Het NIVON koppelt natuurbeleving aan maatschappijbetrokkenheid en probeert zo een ontmoetingsplaats te zijn voor mensen die geïnteresseerd zijn in natuur en cultuur en gelijkgestemden willen ontmoeten. Het wandelen is slechts een gedeelte van de vele activiteiten die het NIVON op het gebied van recreatie, natuur & milieu, cultuur en sociale leefomgeving onderneemt, maar het is wel een in het oog springende activiteit: ongeveer de helft van alle LAW's is door het NIVON opgezet en wordt door actieve leden beheerd.

Met het opzetten van die wandelpaden is het NIVON begonnen in de jaren zeventig met als doel de wandelaar kennis te laten maken met de natuur en cultuur van de streek waar het pad doorheen loopt. Daarbij komt natuurlijk dat wandelen perfect bij het NIVON past; het is een vorm van 'duurzame recreatie': het milieu en de natuur hebben er niet van te lijden en door wandelen kan het besef dat het milieu beter kan en de natuur bewaard moet blijven alleen maar groeien. De wandelpaden verbonden oorspronkelijk de Natuurvriendenhuizen van het NIVON met elkaar. Omdat dit niet praktisch genoeg bleek - de paden begonnen en eindigden 'nergens', omdat de natuurvriendenhuizen meestal midden in de natuur staan - besloot men paden in dorpen of steden te laten beginnen, zodat je er goed met het openbaar vervoer kunt komen. Dat geldt ook voor veel punten op het pad zelf; op die manier is het goed mogelijk een weekeinde, een dag of een paar uur over een lange-afstand-wandelpad te lopen. In 1980 is de Stichting Lange-Afstand-Wandelpaden - een overkoepelend orgaan, waar het NIVON ook in zit - opgericht om alle organisaties die zich met LAW's bezighouden bijeen te brengen en de activiteiten op elkaar af te stemmen. In totaal is er nu zo'n vierduizend kilometer LAW in Nederland. Van ieder pad bestaat een wandelgids met routebeschrijving, gedetailleerde kaarten en veel informatie over wat er onderweg te zien is. Verder zijn er sinds een aantal jaren de bekende stationswandelingen, een dagwandeling over eens stukje LAW, die begint en eindigt bij een NS-station.

Wandelreizen

Naast het beheren en uitzetten van wandelpaden, waarop je individueel op pad kan gaan, organiseert het NIVON ook wandelreizen, zowel kortere vakanties in Nederland, als langere vakanties verder weg. Het aanbod is gevarieerd: er zijn zowel kampeer- als pensioentochten met of zonder bagagevervoer, voor een weekend of een paar weken. Bovendien organiseert NIVON Jeugd & Jongeren onder andere avontuurlijke wandelvakanties waarbij er wild gekampeerd wordt en alles meegenomen wordt in de rugzak. Alle vakanties van het NIVON hebben twee dingen gemeen: ze zijn betaalbaar en er wordt niet gevlogen. Want oog hebben voor een verantwoorde omgang met de natuur en het milieu is ook op vakantie belangrijk.

Iedereen die meer wil weten over het NIVON kan een kennismakingspakket aanvragen door te bellen of te schrijven naar:

NIVON,
Nieuwe Herengracht 119,
1011 SB AMSTERDAM,
tel: 020-6269661, fax: 020-6388511.

Jeroen de Jong

